

การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
ในจังหวัดอุบลราชธานี

**Promoting Local Wisdom in Making Buddhist Lent Candles for Buddhist
Tourism in Ubon Ratchathani Province**

พระครูผาสุภกิจวิธานธรรม ผาสุโก (ธานุมัตย์),
พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา และ พระครูสุตัมภีรญาณ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
**Phrakru Phasukwiharadham (Prachaya Pasuko),
Phramaha Daosayam Vajirapañño and Phrakhrū Sudhikhambhirayan**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: msamrong84@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษา 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการประดิษฐ์เทียนพรรษา 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ในงานประเพณีส่วนใหญ่เป็นทางพุทธศาสนา การประกอบพิธีกรรมสืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบัน และมีกิจกรรมเสริมเพื่อให้เกิดความสนุกสนานและน่าสนใจ และความงามทางศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความแตกต่างของการทำต้นเทียนในสมัยอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันตั้งแต่กระบวนการทำ รูปแบบ องค์ประกอบการประดับตกแต่ง จุดประสงค์ในการทำต้นเทียนสมัยพุทธกาลก็เพื่อเป็นพุทธบูชาและเพื่อเป็นการเชิดชูวัดวาอาราม ปัจจุบันเพื่อการประกวดแข่งขันเป็นสำคัญได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี โดยการนำหลักธรรมคำสอนที่เป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้ความสามัคคีเข้าไปสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการประดิษฐ์เทียนหรือแกะสลักต้นเทียนและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อให้คนในชุมชน

* วันที่รับบทความ: 30 กรกฎาคม 2564; วันที่แก้ไขบทความ 16 พฤศจิกายน 2564; วันที่ตอบรับบทความ: 13 ธันวาคม 2564

Received: July 30, 2021; Revised: November 16, 2021; Accepted: December 13, 2021

เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา ต่องานประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชุมชนอย่างจริงจังและเห็นคุณค่าคุณประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพ สร้างความสำเร็จในการสร้างสรรค์ผลงานให้ยิ่งใหญ่ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนต่อไป

คำสำคัญ : การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น; การประดิษฐ์เทียนพรรษา; การท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Abstracts

The objectives of this research were: 1) to study the local wisdom of Buddhist Lent candle invention; 2) to study the change in Buddhist Lent candle making; 3) to propose guidelines for promoting local wisdom on Buddhist Lent candle invention for Buddhist tourism in Ubon Ratchathani Province. This was a qualitative research conducted by document analysis and interviews of the target group. The data were interpreted by the descriptive data analysis.

The research results were as follows:

The promotion of local wisdom, uniqueness in way of life, wisdom and knowledge in traditional works is related to Buddhism. The rituals are carried on from the past to the present and there are additional activities to make it more entertained and interesting in terms of the beauty of art and culture well-being of local people.

Changes in lifestyles, traditions, local wisdom and culture leads to differences in candle making in the past and present in relations to the process of making, styles and decorative elements. The purpose of making candles during the Buddha's time was to be Buddhist worship and to honor temples. Currently, for the contest, it is important to take part in organizing the candle parade tradition in Ubon Ratchathani Province.

Guidelines for promoting local wisdom in making Buddhist Lent candles for Buddhist tourism in Ubon Ratchathani Province can be made by applying the teachings that inspire unity, inserting local wisdom through candle making or candle carving and promoting Buddhist tourism in order for people in the community to have faith in the candle parade tradition of the community seriously and see the value. The benefits that come from working together create success in creating great works to further develop the economy and society of the community.

Keywords: Promoting Local Wisdom; Making Buddhist Lent Candles; Buddhist Tourism

บทนำ

การพัฒนาประเทศจะดำเนินไป ด้วยปริมาณและคุณภาพเพียงใดนั้นย่อมจะขึ้นอยู่กับลักษณะต่าง ๆ ของประชากรในประเทศนั้น ๆ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคคลด้านจิตใจให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสังคม ด้านอื่นๆ ด้วย พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่จำเป็นของสังคมอันจะขาดไม่ได้ แม้จะถูกกระทบกระเทือน หรือ ตกต่ำในบางครั้งบางคราว โดยได้วิวัฒนาการสืบทอดกันมาอย่างมีแบบแผน ในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้ การจ้างงาน นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งวัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม กลุ่มชาติพันธุ์ใด ชาติพันธุ์หนึ่ง ที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม กฎหมาย ประเพณี พิธีกรรม

วิทยาการและทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดขึ้นทำขึ้น ในสังคมนั้น ๆ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอศยาศัยไมตรีของคนไทย (สามพร มณีไมตรีจิต, 2539 : 14) กระบวนการอนุรักษ์ประเพณีการทำต้นเทียนพรรษาสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนเป็นประเพณีที่สำคัญชาวพุทธ ซึ่งมีการยึดถือปฏิบัติสืบมาแต่สมัยโบราณกาลนานแล้ว โดยมีความเชื่อตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสบัญญัติไว้ใน พระสูตรตันตะปิฎก อรรถาธิบายว่า เมื่อถึงกาลวัสสาให้พระภิกษุบวชจำพรรษา 3 เดือน โดยทั่วไปก็นิยมการเข้าปุริมพรรษา เพราะประเพณีเข้าพรรษาของประเทศไทยตามประวัติศาสตร์ พุทธศาสนิกชนชาวไทย ได้เริ่มบำเพ็ญกุศลเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษานี้ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีดังข้อความในศิลาจารึก ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ว่า “พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้าทั้งท่วยบ่วยนางลูกเจ้าลูกขุนทั้งสิ้นทั้งหลายทั้งหญิงทั้งชาย ฟุ้งท่วยมีศรัทธาในพุทธศาสนา มักทรงศีล เมื่อพรรษาทุกคน” (อมรา พงศาพิชญ์, 2555 : 60) ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีวิถีชีวิตหลายประการ ล้วนแต่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในสังคม ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงในลักษณะการนำเอาระบบความคิดอย่างใหม่เข้ามาแทนที่ระบบความคิด แบบดั้งเดิม ความพยายามในการที่จะปรับปรุงระบบความคิดและแนวทางปฏิบัติ ล้วนเป็นสิ่งสำคัญจำเป้น หากพิจารณาโดยถ่องแท้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของคนในสังคมเองมากกว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกฎเกณฑ์ธรรมชาติ ซึ่งถูกกำหนดโดยวิธีคิดเสมอ (สุรเชษฐ์ เวชชพิทักษ์, 2554 : 67)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะวิธีการคิดยังเป็นมุมมองทางวัฒนธรรมที่ให้ความเคารพแก่ศักดิ์ศรีอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างซึ่งมีวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมและประเพณีระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงไม่ใช่สิ่งที่ตกค้างทางด้านประวัติศาสตร์หรือโบราณวัตถุหุยนต์ (เพ็ญศรี ดูก และคณะ, 2544 : 71) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ได้ทำให้เศรษฐกิจชุมชนลดความสำคัญลงไป ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ยังคงมีอยู่ใน หมู่บ้านปัจจุบัน ก็สักแต่ว่าเป็นเพียงประเพณีเท่านั้นหาได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของชุมชน ซึ่งจากผลกระทบเหล่านี้ล้วนมาจากการเปลี่ยนแปลงต่อแก่นสารทางสังคม (บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข, 2552 : 62) งานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากจะเป็นงานที่แสดงออกถึงการยึดมั่นสืบสานงานบุญทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดของชาวเมืองอุบลราชธานีแล้ว ยังเป็นงานที่แสดงออกถึงวิวัฒนาการด้านศิลปะของสกุลช่างเมืองอุบลราชธานีอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาช่างศิลป์เมืองอุบลราชธานี ที่มีอยู่มากมายหลากหลายแขนง และผลิตงานด้านศิลปะอย่างต่อเนื่องตลอดมา ไม่ว่าจะเป็นงานศิลปะร่วมสมัย งานหัตถกรรมพื้นบ้าน และงานก่อสร้างตกแต่งโบสถ์วิหารต่าง ๆ จะใช้โอกาสในช่วงเทศกาลนี้กลับมาทดสอบทดลองและประลองฝีมือเชิงช่างโดยผ่านต้นเทียนพรรษา ดังนั้นผู้ที่มาร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี จึงสามารถชื่นชมและศึกษากิจกรรมของงาน ทั้งในด้านการสืบสานจารีตประเพณีพื้นเมือง และในด้านศิลปะการตกแต่งต้นเทียน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี, 2555 : 24)

ดังนั้นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อ การท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นประเพณีที่มีคุณค่ามีความหมายในสังคมอุบลราชธานีไม่ได้ เป็นเพียงอดีตที่เป็นการประพฤติปฏิบัติของคนในรุ่นก่อนแล้วผ่านไป แต่ประเพณีจะย้อนกลับมา ดำเนินการใหม่เมื่อถึงช่วงเวลาจากการที่ประเพณีแห่เทียนพรรษาปัจจุบันถูกปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงไปโดยเยาวชน ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดดำเนินการการปฏิบัติประเพณีในกลุ่มจึงเป็นเอกลักษณ์ใหม่ของงานประเพณีที่เน้นความสนุกสนาน จากผลการปรับเปลี่ยนลักษณะโครงสร้างทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปการเสื่อมคลายด้านความเชื่อทางศาสนาความสนใจต่อเอกลักษณ์ของงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ลดน้อยลงงานศักดิ์สิทธิ์ลบลบาทลงไปได้คงอยู่อีกต่อไปมอมองจากคนภายนอกนั้นประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นเพียงงานสนุกสนานโดยไร้ประโยชน์ต่อไปด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาที่ระบุ เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นข้อมูลความเปลี่ยนแปลงในสังคมที่มีต่อประเพณีเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษา
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการประดิษฐ์เทียนพรรษา
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อการวิจัยถึงการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดง ความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดหลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ การบริหารจัดการ การ ใช้ตัวชี้ และเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเทียนพรรษาพัฒนาสู่การท่องเที่ยว วัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี

2) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายใน 5 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองอุบลราชธานี 2) อำเภวารินชำราบ 3) อำเภอเดชอุดม 4) อำเภอบუნทริก และ 5) อำเภอเขมราฐ ในจังหวัดอุบลราชธานี

3) ทำการศึกษาวิเคราะห์การแก้ปัญหาท้องถิ่นการทำเทียนพรรษาพัฒนาสู่การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม โดยการใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จ ทั้งในระดับนโยบาย ภาครัฐ เอกชน เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมประจำตำบล นายกเทศบาลประจำตำบลและนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ ในจังหวัดอุบลราชธานี

4) วิเคราะห์การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเทียนพรรษาพัฒนาสู่การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม พร้อมตัวชี้วัดความสำเร็จและความสัมพันธ์กับชุมชนในมิติต่าง ๆ

5) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางการจัดการ เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเรื่อง "การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี" ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยพิจารณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน 5 อำเภอ คือ 1) อำเภอเมืองอุบลราชธานี 2) อำเภวารินชำราบ 3) อำเภอเดชอุดม 4) อำเภอบุณฑริก และ 5) อำเภอเขมราฐ ในจังหวัดอุบลราชธานี การได้มาซึ่งประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย

1) พระภิกษุสงฆ์	จำนวน 5 รูป
2) ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้แทน	จำนวน 1 คน
3) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด	จำนวน 1 คน
4) ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี	จำนวน 1 คน
5) ผู้อำนวยการสถานศึกษา	จำนวน 5 คน
6) ประชาชนชาวบ้าน	จำนวน 5 คน
7) ช่างแกะสลักต้นเทียน	จำนวน 5 คน
8) นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ	จำนวน 20 คน

รวมทั้งหมด จำนวน 43 รูป/คน

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือเพื่อการวิจัยดังนี้

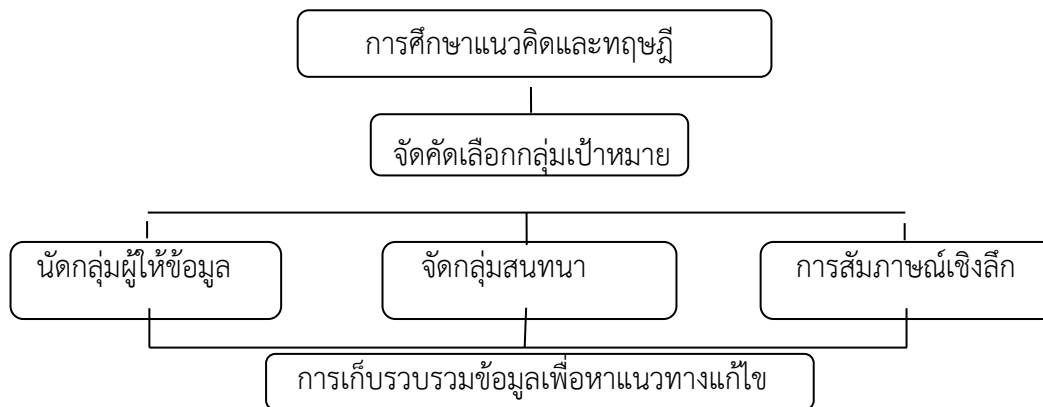
1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์จนได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี จากนั้นนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์มาสร้างเป็นคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus group) และสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นฐาน

2) นำเสนอแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา
3) นำเสนอแบบสัมภาษณ์กลับมาแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
4) นำเสนอแบบสัมภาษณ์ต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน
5) นำแบบสัมภาษณ์มาแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 5 ท่าน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย

6) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
7) จัดพิมพ์เครื่องมือวิจัยฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
8) นำแบบสัมภาษณ์ลงใช้กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง รวมทั้งเป็นการลดช่องว่างระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มเป้าหมายให้ได้มีโอกาสคุ้นเคยกันมากขึ้น เหมือนผู้วิจัยเป็นผู้มีส่วนร่วมและเนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี จากข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ จากการได้ลงพื้นที่ เพื่อคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายและได้นัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและทำการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก เพื่อเก็บข้อมูลที่สำคัญในบางประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์ โดยสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้โดยการนำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง ประกอบไปด้วย 1) อำเภอมืองอุบลราชธานี 2) อำเภวารินชำราบ 3) อำเภอดงขุดม 4) อำเภอบุณฑริก และ 5) อำเภอเขมราฐ ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการลงพื้นที่และการอบรมผู้ช่วยการวิจัย โดยชี้แจง

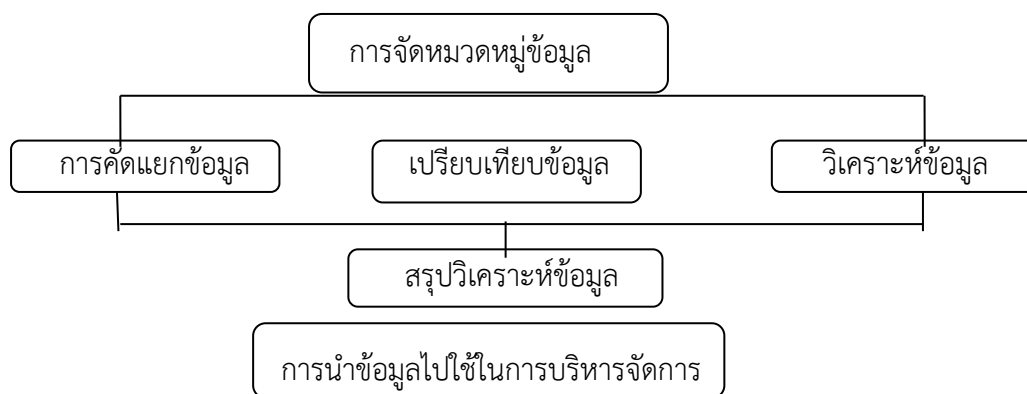
วัตถุประสงค์ และนัยหมาย วัน เวลาและสถานที่ในการทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

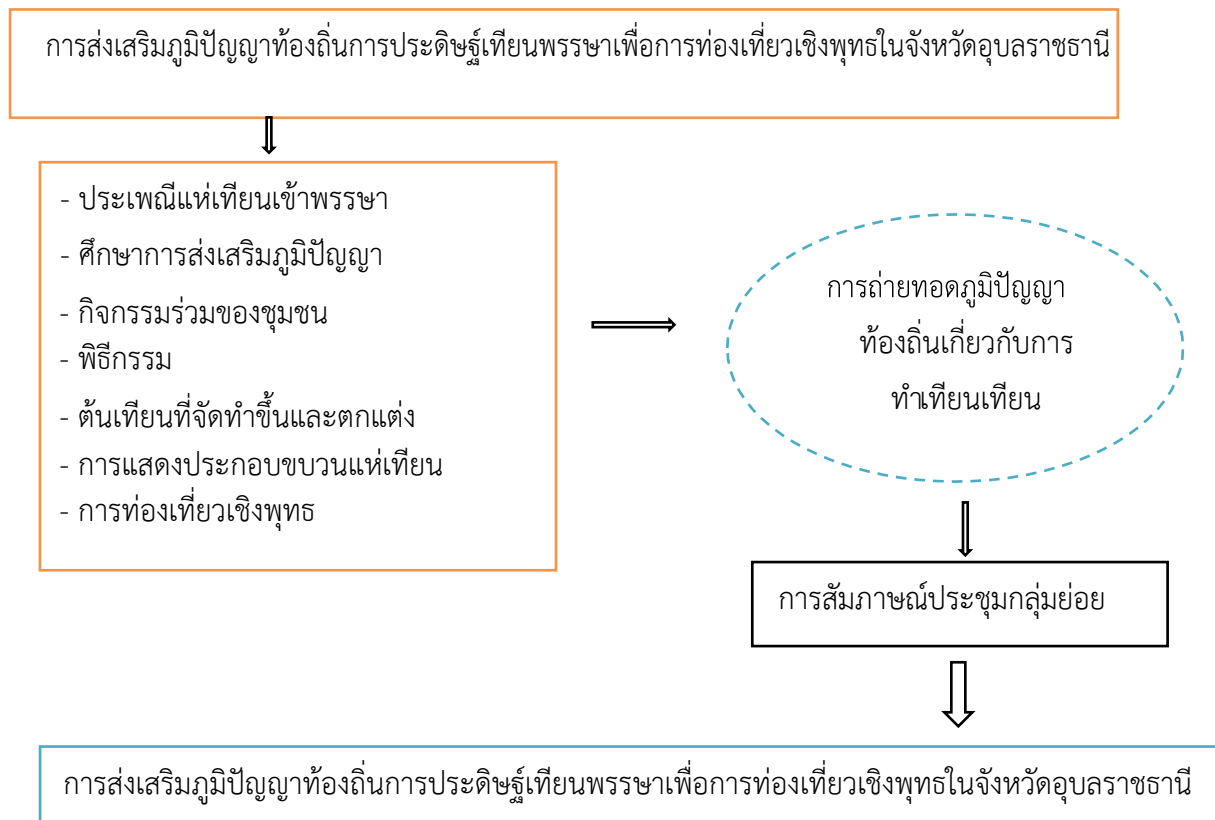
ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ตามวัตถุประสงค์ การสังเกตการณ์ การจดบันทึก การบันทึกวิดีโอและอื่น ๆ ด้วยการตีความและการจัดหมวดหมู่ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิธี (Descriptive Analysis) ตามหลักการของอุปนัยวิธี (Inductive Method) โดยการสรุปวิเคราะห์เป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถนำแนวคิดที่ได้มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยดังแสดงในแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษา

การสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาด้านการสร้างต้นเทียนพรรษา โดยการเกาะสลักเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติในต้นเทียนพรรษา การจัดงานประเพณีการเข้าพรรษาและการแห่เทียนพรรษาแต่ละปีเป็นการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น และมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เรื่องจัดกิจกรรมประเพณีการเข้าพรรษาเป็นระบบก่อนที่จะมีการถวายเทียนพรรษา มักจะมีขบวนแห่เทียนกันไปอย่างเอิกเกริกสนุกสนาน วัดและชุมชน บทบาทในการสืบทอดประเพณีเข้าพรรษาให้เกิดการเรียนรู้ภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบการให้ความรู้เรื่องราวทางพระพุทธศาสนาผ่านทางด้านศิลปะ เช่น การทำต้นเทียนพรรษาประเพณีแห่เทียนพรรษา ถือว่าเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีเข้าพรรษาถือว่าเป็นการสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อนุชนรุ่นหลังควรให้ความสำคัญ

ซึ่งประเพณีซึ่งเกิดขึ้นจากการยึดถือปฏิบัติตามจารีตประเพณีของชาวอีสาน ที่เรียกว่า "ฮีตสิบสอง คองสิบสี่" ชาวอุบลส่วนใหญ่มิ่ววิถีชีวิตอยู่บนพื้นฐานความเชื่อพุทธศาสนา พราหมณ์ ผีสงและธรรมชาติ อย่างผสมกลมกลืนเช่นเดียวกันชาวอีสานโดยทั่วไป แม้จะถูกแทรกแซงและถูกรอบงำโดยกระแสนิยมและอำนาจนิยมของชาติรัฐและการศึกษาสมัยใหม่ในปัจจุบัน การเพิ่มงานบุญหรือวันสำคัญของทางราชการ ก็มิอาจทำให้วิถีชีวิตของคนอีสานที่ผูกพันอยู่กับฮีตคองที่จัดไว้อย่างลงตัว ยังคงสามารถดำเนินต่อไป ตามนัยของการผลผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนไป ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา เนื่องจากพื้นฐานความเชื่อในศาสนาที่แตกต่างกันสำหรับภูมิปัญญาของไทยซึ่งเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นหลักนั้นได้มีส่วนสร้างสรรค์สังคม โดยมีการผสมผสานความเชื่อ ดังเดิมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ดำรง ที่คนในท้องถิ่นสร้างขึ้นมา โดยเฉพาะเป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจในสังคม ภูมิปัญญาประเภทนี้มี ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นอย่างมากจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญ ๆ หลังจากนั้นได้พัฒนาสืบทอดโดยพัฒนาอย่างไม่ขาดมี ลักษณะที่มีคุณค่าเฉพาะถิ่น

2. การเปลี่ยนแปลงการประดิษฐ์เทียนพรรษา

การเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจ เช่น ประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี ด้วยการจัดการของภาครัฐ ร่วมกับเอกชนทำให้ประเพณีท้องถิ่นธรรมดา ๆ สร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดอุบลราชธานีโด่งดังไปทั่วโลก ประเพณีแห่เทียนพรรษาช่วยสร้างผลได้ทางเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดอุบลราชธานี ประเพณีแห่เทียนพรรษาช่วยสืบสานสกุลศิลปอุบลราชธานี ช่วยพัฒนาช่างฝีมือทำเทียนพรรษา ตามวิถีศิลปกรรมท้องถิ่น แนวทางพัฒนาที่ควรเป็นในอนาคต การที่จะทำให้ “ภูมิปัญญาไทย” คงอยู่และเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยอย่างแท้จริง สามารถทำได้ แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานี การเสริมราก ได้แก่ การพิจารณาส่วนความคิด ความเชื่อและคุณค่าของประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ซึ่งเป็นเสมือนส่วนรากแก้วของให้วัฒนธรรมให้แข็งแกร่ง หากความเชื่อเรื่องการถวายแสงประทีปเป็นพุทธบูชาและคุณค่าความเป็นทุนทางสังคม ยังคงอยู่ก็จะทำให้ประเพณีแห่เทียนพรรษาเติบโตมีดอกออกผลสืบไป อนุรักษ์อย่างสมดุลกับการพัฒนา ไม่มุ่งพัฒนางานแห่เทียนพรรษาสิ่งเดียวจนลืมนิติของการ อนุรักษ์ทั้งด้านความคิดความเชื่อ วัตถุและพิธีกรรม เชื่อมโยงเป็นองค์รวม เพื่อให้เกิดช่างศิลป์การทำเทียนพรรษาอย่าง กว้างขวาง โยงยึดประเพณีแห่เทียนพรรษากับการพัฒนาอาชีพจากภูมิปัญญาชุมชน ด้านอื่น โดยจัดโอกาส ให้ชาวบ้านได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซื้อขายกันในช่วงงานบุญเข้าพรรษา เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน ให้กว้างขวาง พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนคุ่มวัดต่าง ๆ ควรได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งเพื่อให้พึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง การช่วยเหลือจากองค์กรเอกชนหรือภาครัฐควรเป็นไปเพื่อการพึ่งตนเอง แข่งขันอย่างสร้างสรรค์และเป็นกัลยาณมิตร ควรแบ่งการแข่งขันเป็นหลายประเภท เพื่อให้ผู้เริ่มพัฒนาฝีมือมีโอกาสชนะและชื่นชมร่วมกัน หากทางสร้างพิพิธภัณฑ์เทียนพรรษาโดยด่วน ควรเปิดโอกาสให้นานาชาติเข้าร่วม

สร้างสรรค์งานศิลป์จากชี๊ผึ้ง โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชีย ควรมีการจัดตั้งกองทุน เพื่อการพัฒนาประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ให้ชุมชนทั้งหมดที่นำเสนอในที่ประชุมเสวนาฯ ที่หวังอย่างแรงกล้าที่อยากให้เมืองอุบลราชธานีพัฒนาก้าวหน้า ปรับปรนให้เข้าได้กับความเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย สามารถสืบส่งลูกหลานให้สืบสานให้มั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้สนับสนุนให้เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย และสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นทางเลือกสำหรับการท่องเที่ยวในโครงการต่าง ๆ อาทิ โครงการอะเมซซิงไทยแลนด์ เที่ยวทั่วไทย ไปได้ทุกเดือน เที่ยวทั่วไทย ไม่ไปไม่รู้ อันซีน อิน ไทยแลนด์ เป็นต้น โดยในแต่ละปีงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีจะมีกิจกรรมเสริม สลับปรับเปลี่ยนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี เพื่อให้เป็นที่น่าสนใจ และ ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมงานเพิ่มมากขึ้น ทุก ๆ ปีกิจกรรมเสริมดังกล่าว อาทิ การประกวดภาพถ่ายของการทำต้นเทียนพรรษา และ ภาพถ่ายต้นเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี นิทรรศการส่งเสริมวัฒนธรรมและศิลปหัตถกรรมของท้องถิ่น การแสดง แสง สี เสียงบอกเล่าประวัติเมืองอุบลราชธานี และที่มาที่ไปของงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ของจังหวัดอุบลราชธานี การประกวดผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ทำจากเทียน และ ชี๊ผึ้งเทียน จัดกิจกรรมถนนสายเทียนการแสดงวิถีชีวิตชุมชนชาวอีสาน “หมู่บ้านอุบลราชธานี ศรีวนาลัย” ณ บริเวณทุ่งศรีเมือง การแสดงพิเศษขบวนแห่เทียนพรรษา ประกอบแสง เสียง งานพาแลง กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนกิจกรรม “หลอมเทียนพุทธบูชา และวิปัสสนา ปฏิบัติธรรม” การสาธิตศิลปหัตถกรรมพื้นเมือง “ขันหมากเบ็ง การสานธงใบตอง” การแข่งขันแกะสลักต้นเทียน และชี๊ผึ้งประเภท ประชาชน นักเรียน และ นาคาติ มหกรรมคอนเสิร์ต การเคลื่อนขบวนแห่ “สายอารยธรรมอีสาน” การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานตอนบนและอีสานตอนล่าง กิจกรรมการประกวดสรภัญญะทำนองพื้นบ้าน พิธีปลุกเสกเทียนชัยเพื่อเป็นสิริมงคล และ การประกวดสาวงาม เป็นต้น

3. แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี

แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแกะสลักต้นหรือประดิษฐ์เทียนพรรษา ควรจัดให้มีประวัติความเป็นมาพุทธประวัติและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง ส่วนในการแกะสลักต้นเทียนพรรษานั้น มีต้นเทียนที่มีความสวยงามและบอกเล่าเรื่องราววัฒนธรรมของชาวอีสานและพุทธประวัติได้งดงามและอย่างยิ่ง การแกะสลักต้นเทียนพรรษาเป็นศิลปะเฉพาะพื้นถิ่นทำให้น่าสนใจและน่าศึกษา ต้นเทียนพรรษาเป็นศิลปะเฉพาะพื้นถิ่นทำให้น่าสนใจ รูปทรงต้นเทียนพรรษาของแต่ละวัดแต่ละชุมชนมีประวัติความเป็นมาในการสร้างที่แตกต่างกันออกไปตามที่มาทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวอยากเรียนรู้สนใจและเห็นคุณค่า ในการเรียนรู้กระบวนการแกะสลักต้นเทียนพรรษาเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจาก การแกะสลักต้นเทียนพรรษาที่ตั้งอยู่ภายในชุมชนต่าง ๆ ล้วนแต่มีความงดงามมีพุทธศิลปะที่มีความเป็นเอกลักษณ์อันเกิดจากผลงานของสถาปนิกพื้นบ้านอีสานสะท้อนให้

เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนในอีสานและยังบ่งบอกถึงภูมิปัญญาช่างพื้นบ้านที่ถ่ายทอดสืบต่อเนื่องกันมา การแกะสลักต้นเทียนพรรษาของชุมชนที่มีความสวยงามและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและการแกะสลักต้นเทียนพรรษาเป็นการเล่าเรื่องราวการเรียนรู้ทางศาสนาสามารถดึงดูดความสนใจให้คนมาท่องเที่ยวและชมได้เรียนรู้องค์ประกอบต่าง ๆ ว่ามีลักษณะสำคัญอย่างไรเกี่ยวข้องกับชาดกและพุทธประวัติ

การแกะสลักหรือประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษาเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติด้วยการนำเอาเรื่องประวัติต่าง ๆ มาถ่ายทอดลงบนต้นเทียนและยังสอดแทรกด้วยคติธรรมสร้างความศรัทธา ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาว่าการนำต้นเทียนพรรษาไปถวายพระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาในแต่ละวัด จะทำให้ได้บุญกุศล ถือว่าเป็นสิ่งรวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่ประพฤติปฏิบัติต่อกันมา โดยมีวัดและชุมชนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น การสืบทอดประเพณีแห่เทียนพรรษาจึงต้องเน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชนและหน่วยงานของรัฐ การขอร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนต้องสอดคล้องและส่งเสริมกิจกรรมประเพณีแห่เทียนพรรษา จึงจะเป็นการสามารถสืบทอดภูมิปัญญาการทำเทียนพรรษาก็จะได้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ด้วยความละเอียดอ่อนและความปราณีตของลวดลายบนต้นเทียนพรรษาที่ถูกแกะสลักโดยช่างแกะสลักเทียนมากฝีมือที่ถูกถ่ายทอดภูมิปัญญา การแกะสลักเทียนพรรษาจากหุ่นหนึ่งสู่อีกหุ่นหนึ่ง จนได้มีการบันทึกไว้ในคำขวัญจังหวัดอุบลราชธานีว่า “งามล้ำ เทียนพรรษา” รูปแบบการส่งเสริมการแกะสลักต้นเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี มีส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางด้านศิลปกรรม ประวัติศาสตร์การสร้างบ้านแปลงเมืองและระดับวิถีชีวิต นอกจากนี้ยังมีแรงจูงใจที่หลากหลายในการแห่เทียนพรรษา เช่น เพื่อแสวงหาความสุขทางด้านจิตวิญญาณอย่างทำบุญไหว้พระได้เห็นได้สัมผัสกับวัฒนธรรมของการแห่เทียนพรรษาและฮีตครองประเพณีชีวิตการเป็นอยู่ของคนในชุมชน การบูชาสถานวัดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคมเพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุขทั้งต่อตนเองและสังคม

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น ควรนำการส่งเสริมการประดิษฐ์หรือการแกะสลักต้นเทียนดังกล่าวข้างต้นมาผสมผสานกันเพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ด้วยการจัดทำรูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธ บูรณาการ โดยองค์การหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ตลอดจนสถาบันทางศาสนาควรจะได้ร่วมมือกันจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ตามวาระโอกาสวันสำคัญทางศาสนาให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุกชาติทุกภาษาสามารถเข้าใจในสิ่งที่พบเห็นได้สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด การแห่เทียนพรรษาเป็นพุทธศิลป์อันสำคัญยิ่ง จังหวัดอุบลราชธานีเป็นที่รู้จักทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ได้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นประจำ แนวคิดต่อยอดคือการเชื่อมโยงไปหาเศรษฐกิจของชุมชนโดยหาทางให้ชุมชนทำสินค้าพื้นเมืองหรือของฝากเพื่อบริการนักท่องเที่ยวเป็นการนำเศรษฐกิจมาสู่ชุมชนตลอดทั้งปี เมื่อมีนักท่องเที่ยวมากจะได้ยาวนาน ๆ จั๊ปป๊ายใช้สอยมากขึ้นเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการซื้อขายสินค้า

พื้นเมือง มีบุคลากรมัคคุเทศก์หรือไกด์คอยให้ความรู้คำแนะนำอธิบายความหมายของสิ่งสำคัญ ๆ ภายในชุมชน นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมการแห่เทียนพรรษาจะได้มีความรู้เข้าใจในศิลปวัฒนธรรมก็จะช่วยเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของวัดให้ผู้อื่นเข้าใจสนใจมาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น จัดทำประชาสัมพันธ์แผ่นพับเว็บไซต์และมีการแนะนำ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมยังมีน้อย คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชนและท้องถิ่นควรร่วมมือกันผลักดันการท่องเที่ยวเชิงพุทธภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาและอารยธรรมของศาสนาต่อไปรักษาวีถีพุทธของชุมชนเส้นทางสู่วัดที่สะดวกปลอดภัย พระภิกษุในวัดต้องมีการปฏิบัติที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ต้องขยายพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวในทุกด้าน แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีความยั่งยืนและร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเข้าวัดทำบุญเช่นงานร่วมใจใส่บาตรทุกวันพระแรกของเดือน กิจกรรมการหล่อเทียนและถวายเทียนเป็นต้น การประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการแห่เทียนพรรษาให้มีความน่าสนใจเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวโดยเน้นจุดเด่นของแต่ละชุมชนว่าเมื่อไปวัดและชมแล้วจะได้เรียนรู้หรือได้รับประโยชน์ ประชาชนในพื้นที่ต้องมีส่วนร่วมทำให้คนทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจทุกแขนงต้องตื่นตัวและเรียนรู้ภาษาวัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้นเพื่อเป็นการเปิดโลกกว้าง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธวัดและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนควรมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนทั้งเอกชนและรัฐบาล

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นสิ่งที่มีประโยชน์อย่างมากสำหรับการนำมาใช้ในการเรียน การสอนแก่นักเรียนและ ผู้สนใจในชุมชนในเขตอำเภอเมือง อำเภวารินชำราบ อำเภอเดชอุดม อำเภอบუნทริก อำเภอเขมราฐ จังหวัด อุบลราชธานี ทั้งนี้เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้ชุมชนได้เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประชาชน ใน ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขตามแบบวิถีไทย มีการสืบทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีการ ทำมาหากินของบุคคลในอดีตสู่รุ่นลูกหลานได้ สอดคล้องกับแนวคิดของประเวศ วะสี (2541 : 58) กล่าวถึงภูมิปัญญาชาวบ้านว่า เกิดจากการสะสม การเรียนรู้มา เป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดในทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชา ๆ แบบที่เรา เรียน ฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ อาชีพ ความเป็นอยู่ เกี่ยวกับการใช้จ่ายกับการศึกษาวัฒนธรรม ก็จะผสมกลมกลืนเชื่อมโยงกันไปหมด ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ รุ่ง แก้วแดง (2541 : 204) กล่าวถึงประโยชน์ของภูมิปัญญาว่าในการพัฒนาประเทศไทย เพื่อให้เจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตลอดมา ยิ่ง

พัฒนาที่พบว่าประเทศไทยต้องวิ่งตามและพึ่งพาภูมิรัฐของ ต่างประเทศอยู่ตลอดเวลา เป็นการพัฒนานำมาซึ่ง ปัญหาต่าง ๆ มากมายนับตั้งแต่การเสียดุลการค้า ความไม่สมดุลระหว่างวิทยาศาสตร์กับวัฒนธรรม ความไม่ สมดุลระหว่างอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ก็เพราะได้พัฒนาประเทศและจัดการศึกษา โดยทอดทิ้งของดีที่ประเทศไทยมีอยู่ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ช่วย สร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น สร้างศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิแก่คนไทย ทำให้บรรพบุรุษได้ดำเนินชีวิตอยู่ในผืนแผ่นดิน มาอย่างสงบสุข เป็นเวลายาวนาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

2. การเปลี่ยนแปลงการประดิษฐ์เทียนพรรษา

การเปลี่ยนแปลงในระบบใดระบบหนึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อระบบอื่นการเปลี่ยนแปลงในสังคม ปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงที่น่าเป็นห่วง หากจะกล่าวว่าภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่ชุมชนต่าง ๆ ได้มีการสืบทอดต่อ เนื่องมาจากอดีตจวบจนปัจจุบันนั้น เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน กระทั่งภูมิปัญญานี้ อยู่ใกล้ตัวเรามากเสียจนมองเกือบไม่เห็น หากไม่มีเวลานึกถึงก็ยิ่งมองไม่เห็นเลย ยิ่งในท่ามกลางกระแส โลกาภิวัตน์ ยุคแห่งข่าวสารข้อมูลที่นับวันโลกยิ่งไร้พรมแดนการแสวงวัฒนธรรมจากต่างถิ่นไหลเข้ามาล้นเกิน ความเป็น “ตัวตน” ของเรามากยิ่งขึ้นเท่าใด ส่วนที่เป็นกระบวนการเรียนรู้, องค์การจัดการและการจัดการ (องค์กร) และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ เป็นเสมือนกิ่ง ใบ ดอกผล (องค์พิธีและองค์วัตถุ) ซึ่งเป็นโครงสร้างทั้งหมด ของวัฒนธรรมขาดความสมดุล เนื้อหาเปลี่ยนทำหน้าที่ใหม่ เมื่อโครงสร้างเปลี่ยน แนวทางพัฒนาที่ควรเป็นใน อนาคต การที่จะทำให้ “ภูมิปัญญาไทย” คงอยู่และเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยอย่างแท้จริง สามารถทำได้ แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานี การเสริมราก ได้แก่ การพิจารณาส่วน ความคิด ความเชื่อและคุณค่าของประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ซึ่งเป็นเสมือนส่วนรากแก้วของให้วัฒนธรรมให้ แข็งแกร่ง หากความเชื่อเรื่องการถวายแสงประทีปเป็นพุทธ บูชาและคุณค่าความเป็นทุนทางสังคม ยังคงอยู่ก็ จะทำให้ประเพณีแห่เทียนพรรษาเติบโตมีดอกออกผลสืบไป อนุรักษ์อย่างสมดุลกับการพัฒนา ไม่มุ่งพัฒนางาน แห่เทียนพรรษาสิ่งเดียวจนลืมนิติของการ อนุรักษ์ ทั้งด้านความคิดความเชื่อ วัตถุและพิธีกรรม เชื่อมโยงเป็น องค์กรสอดคล้องกับภูติศ โมงประณีต (2552 : 28) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้โดยกล่าวว่าการ แบ่งประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการแบ่งที่แตกต่างกันออกไป ทั้งทางด้านที่แบ่งตามจุดมุ่งหมายของ ภารกิจ หลักการปฏิบัติ และลักษณะการเกิดภูมิปัญญา ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทหลัก ๆ คือ ภูมิปัญญาเพื่อ อาชีพ ภูมิปัญญาเพื่อสังคม และภูมิปัญญาทางด้านคติความเชื่อ เพื่อให้เกิดช่างศิลป์การทำเทียนพรรษาอย่าง กว้างขวาง โยงยึดประเพณีแห่เทียนพรรษากับการพัฒนาอาชีพจากภูมิปัญญาชุมชนด้าน เนื้อหาสาระเปลี่ยน สอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสร้อยพัฒน์ คันสุขเกษม (2547 : ก) ได้วิจัยการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียน พรรษาจังหวัดอุบลราชธานีในยุคอดีตแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือช่วงสมัยก่อนที่พระเจ้าองค์เอกกรมหลวงสรรพ สิทธิประสงค์จะเข้ามาปกครองเมืองอุบลราชธานีซึ่งวัฒนธรรมของงานประเพณีมีรูปแบบในประเพณีดั้งเดิม

ของชุมชนท้องถิ่นทุกๆด้านวัตถุประสงค์ของการจัดงานเนื่องจากเป็นหลักปฏิบัติของฮีต 12 คอง 14 และเพื่อหวังผลที่ได้จากการถวายเทียนพรรษาผู้ที่มีบทบาทคือประชาชนท้องถิ่นและวัดต่อมาในช่วงสมัยที่กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์เข้ามาปกครองเมืองอุบลราชธานีวัตถุประสงค์ของการจัดงานเป็นไปเพื่อใช้เป็นเครื่องมืออีกรูปหนึ่งในการปกครองเมืองผู้ที่มีบทบาทในการจัดงานประเพณีได้แก่หน่วยงานปกครองท้องถิ่นในขณะนั้นส่วนวัฒนธรรมประเพณีแห่เทียนพรรษาในยุคปัจจุบันมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวผู้เป็นแกนนำในการจัดงานยังคงเป็นหน่วยงานปกครองระดับจังหวัดที่อยู่ในรูปของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ

3. แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดอุบลราชธานี

ประเพณีการแห่เทียนพรรษาถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่ประพฤติปฏิบัติต่อกันมาโดยมีวัดและชุมชนเป็นศูนย์กลาง การสืบทอดประเพณีแห่เทียนพรรษานี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัดชุมชนและหน่วยงานของรัฐ มีการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นโยบายของรัฐต้องมีความสอดคล้องและสนับสนุนกิจกรรมประเพณีแห่เทียนพรรษาจึงจะสามารถสืบทอดภูมิปัญญาการทำเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีด้านการท่องเที่ยวจัดพื้นที่ให้บริการจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาของชุมชนให้มีจุดเด่นและน่าสนใจเพื่อการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยมีแนวคิดและนโยบายรักษาสีแห่งวัฒนธรรมชาติไว้ไม่ให้เสียหาย เป็นต้น นอกจากนี้ควรจัดให้มีบริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมให้ได้รับความสะดวกสบาย สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวทุกชาติทุกภาษา สอดคล้องกับ พวงผกา ประเสริฐศิลป์ (2542 : 43) การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สร้างงานให้ประชาชน และเพิ่มรายได้ให้ชุมชนและประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาค โดยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม ประเพณีแห่เทียนพรรษาในสังคมไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่น่าสนใจแสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนไทยที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน โดยได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีของตนเองและตกทอดเป็นสมบัติอันมีค่าของแผ่นดินที่ติดตัวคนไทยมาช้านาน จะเห็นได้ว่าประเพณีกับพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ประเพณีไทยส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาซึ่งเกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับเอกวิทย์ ณ ถลาง (2542 : 148) กล่าวได้ว่าประเพณีเป็นทางแห่งการเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าอีกทางหนึ่งก็ว่าได้ นอกจากนี้ในงานประเพณีไทยส่วนใหญ่ยังประกอบไปด้วยพิธีกรรมความเชื่อหรือแม้กระทั่งการนำหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาใช้ในงานประเพณีทั้งในรูปแบบของคำกล่าวคำสวดและในงานพุทธศิลป์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในงานประเพณี เช่น การแกะสลักต้นเทียนพรรษาในงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิต บุตรทิพย์สกุล (2558 : 13) ทำวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยว วัดในจังหวัดน่าน กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยว มุ่งหวังไปหาประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อผลในการพัฒนา

ชีวิตและจิตใจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อให้ความสงบสุข มีสันติภาพของมวลมนุษย์ มีค่านิยมและเชื่อว่าการได้ทำบุญนั้น ก่อให้เกิดสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัวในการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดพฤติกรรมตามเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ ต้องได้สัมผัสกับองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความตั้งใจของนักท่องเที่ยว ความศรัทธาในพุทธศาสนาและความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจในการร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรมีปรับปรุงพุทธศาสนสถาน โดยวางกรอบนโยบายให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น
- 2) ควรมีการปรับปรุงกฎระเบียบ ให้เอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวและมีการลงโทษอย่างจริงจังต่อนักท่องเที่ยวที่ผิดต่อกติกา รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่มีพฤติกรรมเอื้อประโยชน์ในการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
- 3) ควรมีการตั้งคณะกรรมการ หรือคณะทำงานเฉพาะกิจโดยเฉพาะเร่งรัดพัฒนาศาสนสถาน โดยตรวจสอบข้อผิดพลาดของนักท่องเที่ยว หรือข้อบกพร่องที่มีอยู่ในศาสนสถาน
- 4) ในสถานที่ราชการ สถานศึกษาและที่วัด ควรจัดให้มีการแสดงนิทรรศการ การบรรยายธรรมเกี่ยวกับวันเข้าพรรษา เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้สนใจทั่วไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทําวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงประเพณีและวัฒนธรรมอีสานแบบยั่งยืน
- 2) ควรมีการศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบยั่งยืน
- 3) ควรส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์เทียนพรรษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธเชิงอนุรักษ์และการเรียนรู้ตามแนวพุทธ
- 4) ควรมีการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีวัฒนธรรมอีสานกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี. (2555). *งานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี*. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี.
- ธนิต บุตรทิพย์สกุล. (2558). *พฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยว วัดในจังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข. (2552). *รัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล,
- ประเวศ วะสี. (2541). *ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรม และ สุขภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- พวงผกา ประเสริฐศิลป์. (2542). *ประเพณีไทยกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัฒนธรรมโลก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมารธรรม.
- เพ็ญศรี ตุ๊ก และคณะ. (2544). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูติศ มิ่งปราณีต. (2552). *การพัฒนาการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเรื่องการตัดแต่งไส้ข้างของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านม่วงฝ้าย อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). *ปฏิวัติการศึกษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สร้อยพัฒน์ คັນสุขเกษม. (2547). *การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สามพร มณีไมตรีจิต. (2539). *บทบาทวัฒนธรรมไทยกับการท่องเที่ยว*. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยนิยมไทย ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สุรเชษฐ์ เวชชพิทักษ์. (2554). *รากฐานแห่งชีวิตวัฒนธรรมชนบทกับการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียน สโตร์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2555). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2542). *ภูมิปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภูมิปัญญา.